

ΦΛΩΡΙΝΑ

Άγιος Αχιλλεῖος Πρεσπών

Το 2007 διενεργήθηκε σωστική ανασκαφή, με χρηματοδοτική συνεισφορά του ΥΠΠΟΤ, του Υπουργείου Μακεδονίας-Θράκης και του Δήμου Πρεσπών. Πρόκειται για τη συνέχιση σύντομων ανασκαφών που έγιναν στο νοτιοδυτικό άκρο της νησίδας του Αγίου Αχιλλείου, στη Μικρή Πρέσπα το 1961 από τον τότε Έφορο Αρχαιοτήτων Φ. Πέτσα και το 1999 από την αρχαιολόγο της ΙΖ΄ ΕΠΚΑ Ε. Ψαρρά, στα κατάλοιπα ενός ρωμαϊκού οικισμού.

Η ανασκαφή (εικ. 1-2) έδωσε ενδιαφέροντα στοιχεία. Ανάμεσα στους στόχους που τέθηκαν για τη νέα ανασκαφή υπογραμμίζονται οι εξής: α) Η διερεύνηση των οικοδομικών λειψάνων στη θέση αυτή, ενόψει της ανόδου της επιφανείας των υδάτων της λίμνης. Ας σημειωθεί ότι εντοπίζονται αρχαιολογικά ευρήματα ελληνιστικών χρόνων στα δίχτυα των ψαράδων της λίμνης, πράγμα που οδηγεί στην υπόθεση ότι το νησί του Αγίου Αχιλλείου ήταν συνδεδεμένο με την απέναντι στεριά.

β) Η ενοποίηση των προηγούμενων αρχαιολογικών τομών του 1961 και του 1999 με την τωρινή, ώστε να αναγνωριστούν χώροι της κατοίκησης.

γ) Να χρονολογηθεί σαφέστερα η τελευταία φάση των αρχαιολογικών ευρημάτων, σε

συνδυασμό με την κεραμική και τα νομίσματα της ανασκαφής.

δ) Να ελεγχθεί ανασκαφικά η στρωματογραφία σε αναζήτηση, τουλάχιστον, κάποιας ελληνιστικής οικοδομικής φάσης (3ου-1ου αι. π.Χ.), αφού ήδη από το 1961 παραδόθηκαν από κατοίκους του Αγίου Αχιλλείου ενσφράγιστες κεραμίδες στέγης ελληνιστικών χρόνων (Αριστάνδρου, Πλευράτου, Αδδίου κ.ά.) και εντοπίστηκαν αρχιτεκτονικά λείψανα της ίδιας εποχής.

ε) Να διατυπωθεί μια πρόταση ως προς την ποιότητα του αστικού χαρακτήρα του οικισμού, αν ανήκε σε πόλη ή κόμη.

στ) Να επιβεβαιωθεί ή να απορριφθεί η υπόθεση ότι τα ευρήματα της ανασκαφής σχετίζονται με την πόλη Λύκα, η οποία αναφέρεται σε τρεις από τις έξι επιγραφές που γνωρίζουμε από το νησί του Αγίου Αχιλλείου του 2ου-3ου αι. μ.Χ.

Οι πρώτες παρατηρήσεις συνοψίζονται στα εξής:

α) Η επιφανειακή έρευνα φανερώνει διασπορά στην κατοίκηση από το νοτιοδυτικό άκρο, τη θέση Σπας (=Σωτήρας), μέχρι το βόρειο άκρο, του νεότερου οικισμού, περίπου 800 μ. απόσταση.

β) Ο προσανατολισμός των δύο σπιτιών ήταν από Β. προς Ν., πράγμα που επέτρεπε την πολύωρη έκθεσή τους στον ήλιο.



Εικ. 1-2. Άγιος Αχιλλεῖος Πρεσπών. Συνεχιζόμενη σωστική ανασκαφή και αποκάλυψη ρωμαϊκού οικισμού στο νησί, πιθανότατα της αρχαίας Λύκας.

γ) Οι τρεις ταφές που διερευνήθηκαν, απομακρύνοντας το επιφανειακό έδαφος για να αποκαλυφθούν τα οικιστικά κατάλοιπα, χρονολογούνται στα μέσα του 4ου αι. μ.Χ. με βάση τα νομίσματα, ορίζοντας την εγκατάλειψη της κατοίκησης στη θέση αυτή.

δ) Οι θεμελιώσεις που διερευνήθηκαν κτίστηκαν επί του εδάφους, αξιοποιώντας το βράχο και τις κλίσεις και χρονολογούνται στα ρωμαϊκά χρόνια. Σε περιπτώσεις παρουσιάζονται στοιχεία ότι υπήρχαν θεμελιώσεις και αντιστηρίξεις ή για τη διευθέτηση των ομβρίων σε διαφορετικά οικοδομικά τετράγωνα και επεμβάσεις σε διαφορετικές χρονικές στιγμές.

ε) Παρά τις διαταράξεις των χριστιανικών ταφών, αποκαλύφθηκαν τέσσερις χώροι κατοίκησης που ανήκαν σε δύο οικοδομήματα.

στ) Η κατασκευή των θεμελίων και των σωζόμενων τοίχων είναι με αργολιθοδομή.

ζ) Η κεραμική μελετάται από τη Λ. Γκέλου. Αναγνωρίζονται τύποι από terra sigillata A και B του 1ου έως και του 3ου αι. μ.Χ., μάλλον τοπικές απομιμήσεις, άβαφη κεραμική καθημερινής χρήσης, αποθηκευτικά σκεύη, πινάκια, αλλά και όστρακα ανάγλυφων σκύφων του τέλους του 1ου αι. π.Χ. και ελάχιστα άλλα όστρακα των ελληνιστικών χρόνων.

Παραμένουν τα ερωτήματα για τις πρωιμότερες ελληνιστικές φάσεις του οικισμού και για τους λόγους εγκατάλειψής του στις αρχές του 4ου αι. μ.Χ.

Η ΚΘ' ΕΠΚΑ, εξάλλου, στο πλαίσιο του σωστικού και ερευνητικού της έργου στις περιοχές Αμυνταίου και Αετού, πραγματοποίησε κατά το 2007 περιορισμένες διερευνητικές και ανασκαφικές τομές στους νεολιθικούς οικισμούς: Λιμνοχώρι Ι, Ανάργυροι ΙΙ και Ανάργυροι ΙΧ, καθώς και στο νεκροταφείο της εποχής του Σιδήρου στον Άγιο Παντελεήμονα Αμυνταίου (θέση «Μέτλα»).

Νεκρόπολη Αγίου Παντελεήμονα Αμυνταίου
Από τον Αύγουστο έως τον Οκτώβριο του 2008 πραγματοποιήθηκε εκτεταμένη ανασκαφή στη νεκρόπολη της εποχής του Σιδήρου, στον Άγιο Παντελεήμονα (Πάτελι) του Δήμου Αμυνταίου. Η προσπάθεια αυτή στόχευε αφ' ενός μεν στην προς Β. αναζήτηση των ορίων του ταφικού χώρου και στη συγκέντρωση νέων δεδομένων για τις ταφικές συνήθειες και πρακτικές και αφ' ετέρου στον εντοπισμό νέων ανασκαφικών ενοτήτων



για την ένταξή τους στο νέο προτεινόμενο πρόγραμμα ανάδειξης. Η έρευνα εστίαστηκε στο βόρειο τμήμα του τομέα ΙΙ και οδήγησε στη μερική αποκάλυψη δύο νέων τύμβων (Ια και Ιδ). Ο τύμβος Ια (εικ. 3) συνίσταται επί του παρόντος από 32 κιβωτιόσχημους τάφους, ενώ ο τύμβος Ιδ (εικ. 4) από 110. Και οι δύο παρουσιάζουν τα ίδια χαρακτηριστικά με τα ήδη αποκαλυφθέντα κατά το παρελθόν διάστημα ταφικά σύνολα της νεκρόπολης, δηλαδή οι τάφοι οργανώνονται είτε ακτινωτά είτε περιμετρικά γύρω από ένα κυκλικό διάκενο χώρο.

Ανάργυροι Ι

Κατά τους πρώτους μήνες της ανασκαφικής περιόδου (Απρίλιος-Μάιος 2008) και πριν από την έναρξη της ανασκαφής στο χώρο,

Εικ. 3. Νεκρόπολη Αγίου Παντελεήμονα Αμυνταίου. Οι τύμβοι του Τομέα ΙΙ.

Εικ. 4. Τύμβος Ιδ.



Εικ. 5. Ανάργυροι Ι.
Οι δύο ανασκαφικές
τομές (I και III).



Εικ. 6. Ανάργυροι Ι.
Η ανασκαφική τομή IVa.



Εικ. 7. Ανάργυροι ΙΙΙ.
Νεότερη Νεολιθική
περίοδος Ι.



η ανασκαφική τομή ΙΙΙ ορίστηκε στο βόρειο τμήμα της εγκατάστασης και έφεραν στο φως οικιστικά λείψανα της ύστερης εποχής του Χαλκού, παιδικές ταφές σε αγγεία, καθώς και μεγάλη ποσότητα κεραμικής, εργαλείων και άλλων μικροεργαλείων. Η τρίτη τομή (IVa) που πραγματοποιήθηκε στη νότια απόληξη του αποκάλυψε το πλούσιο στρώμα καταστροφής πασσαλόπηκτης κατοικίας του τέλους της πρώιμης εποχής του Χαλκού (εικ. 6).

Ανάργυροι ΙΙΙ

Συνεχίστηκε η ανασκαφή της τομής ΙΙ του οικισμού. Η αποσάθρωση και κατακρήμνιση των παρειών που είχαν διαμορφωθεί κατά τα έτη 2003 και 2004 από την άνοδο του υδροφόρου ορίζοντα, επέβαλαν την περιμετρική διεύρυνση της τομής κατά 1 μ. και την αντίστοιχη επέκταση και στεγανοποίηση του υφιστάμενου στεγάστρου. Στις ανώτερες επιχώσεις είχαν εντοπιστεί οριζόντες κατοικήσιμης της Τελικής Νεολιθικής και της Νεότερης Νεολιθικής περιόδου ΙΙ με πλούσια κατάλοιπα από μονόροφες ή διώροφες κατοικίες. Κατά την πρόσφατη ανασκαφή ολοκληρώθηκε η αποκάλυψη του στρώματος καταστροφής κατοικίας της πρωιμότερης φάσης κατοίκησης του οικισμού (Νεότερη Νεολιθική Περίοδος Ι) (εικ. 7) και διαμορφώθηκαν εκ νέου οι παρειές του αποστραγγιστικού-αρδευτικού καναλιού που διχοτομεί την τούμπα, με σκοπό την πληρέστερη αποτύπωση των στρωματογραφικών δεδομένων της εγκατάστασης.

πραγματοποιήθηκε σειρά δοκιμαστικών τομών καθ' όλο το μήκος του οικισμού, με σκοπό τη στρωματογραφική διερεύνησή του. Ακολούθησε συστηματική περισυλλογή υλικών εποχής Χαλκού (κεραμική, οστά, εργαλεία, απανθρακωμένοι καρποί και σπόροι, αρχιτεκτονικά κατάλοιπα κατοικιών από οπτό αχυροπηλό, τμήματα πασσάλων κτλ.) από τα αναχώματα, τα οποία διαμορφώθηκαν από την απόθεση των χωμάτων διάνοιξης του αρδευτικού-αποστραγγιστικού καναλιού, που έτεμνε κατά μήκος και με κατεύθυνση ΒΑ.-ΝΔ. τον οικισμό. Το έργο διάνοιξης του τελευταίου υλοποιήθηκε κατά το έτος 1994 από το Δήμο Αετού και απέβλεπε στην αποστράγγιση της παρόχθιας ζώνης και στη διευκόλυνση της άρδευσης της περιοχής. Η ανασκαφική τομή Ι (εικ. 5) και

Εικ. 8. Ανάργυροι ΙV.
Οικιστικά κατάλοιπα
και κινητά ευρήματα
της μέσης και ύστερης
εποχής του Χαλκού,
της εποχής του Σιδήρου,
καθώς και των ρωμαϊκών,
υστεροβυζαντινών και
μεταβυζαντινών χρόνων.



Ανάργυροι ΙV

Η μερική αποστράγγιση της λίμνης Χειμαδίτιδας για την υλοποίηση του έργου στεγανοποίησής της, επέτρεψε την πρόσβαση στη γνωστή από παλαιότερα νησίδα, η οποία προσεγγίζει τους οικισμούς Ανάργυροι ΙΙ και Ανάργυροι ΙΙΙ από βόρεια και ανατολικά, αντίστοιχα και απέχει από την όχθη λιγότερο από

120 μ. Η κύρια τομή που είχε διαστάσεις αρχικά 8x8 μ. ορίστηκε στο ψηλότερο σημείο του εδαφικού αναπτύγματος, με σκοπό τη διερεύνηση του συνόλου των επιχώσεων σε όλες τις εποχές και φάσεις κατοίκησης του χώρου. Παρά το ότι η ανασκαφή δεν ολοκληρώθηκε κατά το δίμηνο της διάρκειάς της, αφού η τομή περιορίστηκε σε ένα μόνο τμήμα (4x4 μ.) και έφθασε σε βάθος 2,60 μ. από το συνολικό 3,30 μ., αποκάλυψε οικιστικά κατάλοιπα και κινητά ευρήματα σε επιχώσεις της μέσης και ύστερης εποχής του Χαλκού, της εποχής του Σιδήρου, καθώς και των ρωμαϊκών, υστεροβυζαντινών και μεταβυζαντινών χρόνων (εικ. 8).

Λιμνοχώρι II

Οι δοκιμαστικές τομές στα τρία αποστραγγιστικά-αρδευτικά κανάλια, που τεμάχιζαν την εγκατάσταση, βοήθησαν στον προσδιορισμό της οριζόντιας μετακίνησης, αλλά και της αυξομειώσης της λιμναίας ή κερσαίας μορφής της από τη Μέση έως την Τελική Νεολιθική περίοδο. Η προβλεπόμενη – στο εν εξελίξει έργο για τη σταθεροποίηση της λίμνης Χειμαδίτιδας – επικάλυψη τμήματος του οικισμού στην παρόχθια ζώνη, επέβαλε τη διεξαγωγή σωστικής έρευνας κατά μήκος της πορείας του αναχώματος. Η αξιολόγηση των στρωματογραφικών στοιχείων βοήθησε στη χωροθέτηση των τομών IIa (εικ. 9), III και IV. Και στις τρεις τομές αποκαλύφθηκε το στρώμα καταστροφής πασσαλόπηκτων κατοικιών σε εξέδρες, το οποίο προσδιορίζεται χρονικά στη Νεότερη Νεολιθική περίοδο I. Στα πλούσια οικιστικά κατάλοιπα εντοπίστηκαν σταθερές κατασκευές (φούρνοι, αποθηκευτικοί χώροι και εστίες), πολυάριθμα ακέραια ή σε θραύσματα αγγεία, λίθινα ή οστέινα εργαλεία, πύλινα δισκοειδή βαρίδια για το ψάρεμα, μεγάλος αριθμός από ποικίλα μικροευρήματα, καθώς και σημαντικές συγκεντρώσεις απανθρακωμένων σπόρων. Η επεξεργασία των δεδομένων που συγκεντρώθηκαν θα επιτρέψει την αποκατάσταση της δομής και της οργάνωσης του χώρου των κατοικιών, των οικονομικών ή άλλων επιλογών και θα βοηθήσει στην αναγνώριση της ιδιαίτερης χωροοργάνωσης της εγκατάστασης.

ΚΑΣΤΟΡΙΑ

Παραβέλα

Η παραπάνω θέση, στον ευρύτερο αρχαιολογικό χώρο του Άργους Ορεστικού, βρίσκεται



Εικ. 9. Λιμνοχώρι II. Η ανασκαφική τομή IIa.

περίπου 1,5 χλμ. βορειοδυτικά της σύγχρονης ομώνυμης πόλης, δίπλα στην επαρχιακή οδό που τη συνδέει με τους γειτονικούς Μανιάκους. Περίπου στο μισό χιλιόμετρο νότια της τοποθεσίας διέρχεται ο ποταμός Αλιάκμονας. Πρόκειται για χαμηλό λόφο που προσφέρει ανεμπόδιστη θέα στον αργεσαίο κάμπο και απέχει μόλις 1 χλμ. προς Δ. από την παλαιοχριστιανική Διοκλιτιανούπολη. Στον περιφραγμένο χώρο που εκτείνεται σε επιφάνεια 4 στρεμμάτων περίπου συνυπάρχουν αρχαιότητες ρωμαϊκών και παλαιοχριστιανικών χρόνων (εικ. 10-12), γεγονός που καταδεικνύει μια χρονική συνέχεια. Αυτό μαρτυρεί και η μερικώς ανεσκαμμένη γειτονική Διοκλιτιανούπολη. Η πρώτη ανασκαφική έρευνα έγινε κατά τη διάρκεια των ετών 1988-1991 από τον αείμνηστο Θ. Παπαζώτο, οπότε έγινε και η αποκάλυψη του μεγαλύτερου τμήματος των οικοδομικών καταλοίπων, αφήνοντας, ωστόσο, ένα τμήμα τους καταχωμένο. Τον καθορισμό των προϋπαρχόντων κτισμάτων και τη συνέχιση της ανασκαφικής έρευνας ανέλαβε κατά τους μήνες Σεπτέμβριο-Οκτώβριο του 2008 η ΚΘ' ΕΠΚΑ σε συνεργασία με τη 16η ΕΒΑ, στο πλαίσιο του έργου «Μελέτες Ωρίμανσης και Προετοιμασίας των Αρχαιολογικών Χώρων της ΚΘ' ΕΠΚΑ».

Το έργο εντάχθηκε στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Πολιτισμός» και τμήμα του φυσικού αντικείμενου αποτελεί η μελέτη ανάδειξης - αποκατάστασης του αρχαιολογικού χώρου του Άργους Ορεστικού, στη θέση «Παραβέλα». Προβλέπεται αρχαιολογική και αρχιτεκτονική προμελέτη και συντήρηση διακοσμητικών στοιχείων ακινήτων μνημείων. Για τις ανάγκες της παραπάνω μελέτης η ανασκαφική έρευνα – μέσα σε στενά οικονομικά και χρονικά περιθώρια – προσανατολίστηκε στην αποκάλυψη και την καλύτερη διεκρίνιση των τοιχοποιιών

ΠΑΡΑΒΕΛΑ

Εικ. 10. Γενική άποψη του χώρου από ΝΑ.



Εικ. 11. Γενική άποψη του χώρου από ΒΔ.



Εικ. 12. Γενική άποψη του χώρου από Β.



Εικ. 13. Άποψη από το εσωτερικό των κτισμάτων.



Εικ. 14. Καμαροσκεπής τάφος.



Εικ. 15. Γενική άποψη ψηφιδωτού δαπέδου.



Εικ. 16. Λεπτομέρεια ψηφιδωτού δαπέδου.



που περιγράφουν τους επιμέρους χώρους των κτισμάτων, καθώς και όποιου άλλου στοιχείου θα βοηθούσε στην κατανόηση της διαμόρφωσης της κάτοψής τους (εικ. 13-14). Ακολούθησε λεπτομερής αρχιτεκτονική αποτύπωση όλου του χώρου με τη συνεργασία τοπογράφου, φωτογράφου, σχεδιαστή. Καθορίστηκε και αποτυπώθηκε με ακρίβεια το ψηφιδωτό δάπεδο στο ανατολικό πέρας του βόρειου κλίτους της βασιλικής και εκείνο που βρίσκεται στο παστοφόριο ανατολικά του πρώτου

(εικ. 15-16). Ακολούθησε η μελέτη και η επεξεργασία των στοιχείων, ώστε να χρησιμοποιηθούν τα συμπεράσματα της αρχαιολογικής προμελέτης και της προμελέτης για τη συντήρηση των ψηφιδωτών δαπέδων. Έγιναν σχέδια που αφορούν στην ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης και πρόταση που απαρτίζεται από σχέδια, τεκμηριωμένο κείμενο και φωτογραφίες για την αποκατάσταση των αρχαίων κτισμάτων και την ανάδειξη του χώρου.

Προϊστάμενος

Κωνσταντίνος Σουέρεφ (2006-2010)

Ανασκαφές

Άγιος Αχίλλειος Πρεσπών Ν. Φλώρινας
Λιμνοχώρι, Ανάργυροι, Νεκροταφείο εποχής Σιδήρου στον Άγιο Παντελεήμονα και Νεκρόπολη
Αγίου Παντελεήμονα

Υπεύθυνοι αρχαιολόγοι

Λ. Γέλου
Παν. Χρυσοστόμου